כפר עולמי · יחידה 4: אוכלוסייה במרחב משתנה · חוברת קטנה

הגירה: גורמים וסוגים

חוברת תלמיד · **מתקדם**

מה דוחף אנשים לארוז מזוודה, ומה מושך אותם למקום חדש?

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: כוחות שדוחפים ומושכים: לפענח הגירה
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

אזור מוצא

המקום שממנו יוצאים המהגרים.

לדוגמה: הכפר שבו נולדה הסבתא לפני שעברה.

הגירה

מעבר של אנשים ממקום מגורים אחד למקום אחר לתקופה ארוכה.

לדוגמה: משפחה שעוברת מעיר בצפון לעיר במרכז.

גורמי דחיפה

תנאים קשים באזור המוצא שדוחפים אנשים לעזוב, כמו אבטלה, עוני, בצורת או חוסר ביטחון.

לדוגמה: בצורת שמייבשת את השדות.

אזור יעד

המקום שאליו מגיעים המהגרים כדי לגור בו.

לדוגמה: העיר החדשה שאליה עברה המשפחה.

הגירה פנימית

מעבר של אנשים ממקום למקום בתוך אותה מדינה.

לדוגמה: מעבר מבאר שבע לחיפה.

גורמי משיכה

יתרונות באזור היעד שמושכים אליו אנשים, כמו עבודה, לימודים, ביטחון וקרבה למשפחה.

לדוגמה: עבודה עם שכר גבוה בעיר.

מאזן הגירה

ההפרש בין מספר הנכנסים למדינה למספר היוצאים ממנה; חיובי כשנכנסים יותר.

לדוגמה: 500הגיעו ו- 200עזבו = +300.

הגירה כפויה

הגירה שבה לאנשים אין ברירה אלא לעזוב, למשל אחרי אסון טבע.

לדוגמה: משפחות שעזבו אחרי שיטפון גדול.

קוראים

כוחות שדוחפים ומושכים: לפענח הגירה

הגירה היא אחת התופעות האנושיות העתיקות והמשפיעות ביותר: מעבר של אנשים מאזור מוצא לאזור יעד לתקופה ארוכה. סיפורי האבות בתנ״ך – יציאתו של אברהם לארץ חדשה וירידת יעקב ובניו למצרים בשנת רעב – מראים שכבר בעת העתיקה הניעו את בני האדם צורך, תקווה וחיפוש אחר עתיד טוב יותר.

גאוגרפים מסבירים את ההחלטה להגר במודל של גורמי דחיפה ומשיכה. גורמי הדחיפה – אבטלה, עוני, בצורת, אסונות טבע, חוסר ביטחון או מגבלות שלטוניות – הופכים את אזור המוצא לקשה. גורמי המשיכה – עבודה ושכר, השכלה, שירותי בריאות, חופש וקרבה לקהילה ולמשפחה – הופכים את היעד לאטרקטיבי. בין שני הקטבים ניצבים ״מכשולים מתערבים״: מרחק, עלות הנסיעה, חוקי הכניסה, שפה זרה והקושי לעזוב את המוכר. ההחלטה בפועל היא שקלול של כל אלה.

את ההגירה מסווגים לפי כמה צירים: פנימית או בין-לאומית; מרצון או כפויה; קבע או זמנית; ומנקודת המבט של המדינה – נכנסת או יוצאת. מאזן ההגירה הוא ההפרש בין הנכנסים ליוצאים. יחד עם הריבוי הטבעי הוא קובע את גידול האוכלוסייה. במדינות שבהן הילודה נמוכה, מאזן הגירה חיובי עשוי להיות המקור העיקרי לגידול.

בעשורים האחרונים התעצמה ההגירה. טיסות זולות קיצרו את המרחק, הטלפון החכם והרשתות החברתיות מספקים מידע מיידי על היעד ומאפשרים קשר רציף עם הבית, והגלובליזציה יצרה שוק עבודה עולמי – מעובדי בנייה ועד

מהנדסים. כך נוצרות "רשתות הגירה": מהגרים ראשונים מושכים אחריהם בני משפחה ושכנים, ושכונות שלמות ביעד מתמלאות באנשים מאותו אזור מוצא.

נתון לסיכום: בשנת 2024חיו מחוץ לארץ הולדתם כ- 304מיליון בני אדם – כ-3.7% מאוכלוסיית העולם. המספר המוחלט גדל מאוד, אך האחוז עדיין קטן: רוב בני האדם חיים בארץ שבה נולדו. ההגירה הבין-לאומית בולטת בעיקר בכמה צירים מרכזיים, כמו מעבר מאזורים פחות מפותחים למדינות מפותחות, אך גם הגירה בין מדינות שכנות באותה יבשת נפוצה מאוד.

חלק א' – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. הגירה	**א.** מעבר של אנשים ממקום מגורים אחד למקום אחר לתקופה ארוכה.
2. אזור מוצא	**ב.** תנאים קשים באזור המוצא שדוחפים אנשים לעזוב, כמו אבטלה, עוני, בצורת או חוסר ביטחון.
3. אזור יעד	**ג.** מעבר של אנשים ממקום למקום בתוך אותה מדינה.
4. גורמי דחיפה	**ד.** ההפרש בין מספר הנכנסים למדינה למספר היוצאים ממנה; חיובי כשנכנסים יותר.
5. גורמי משיכה	**ה.** יתרונות באזור היעד שמושכים אליו אנשים, כמו עבודה, לימודים, ביטחון וקרבה למשפחה.
6. הגירה פנימית	**ו.** הגירה שבה לאנשים אין ברירה אלא לעזוב, למשל אחרי אסון טבע.
7. הגירה כפויה	**ז.** המקום שממנו יוצאים המהגרים.
8. מאזן הגירה	**ח.** המקום שאליו מגיעים המהגרים כדי לגור בו.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

1. 500הגיעו ו- 200עזבו = +300. – זו דוגמה ל־_____
2. משפחות שעזבו אחרי שיטפון גדול. – זו דוגמה ל־_____
3. מעבר מבאר שבע לחיפה. – זו דוגמה ל־_____
4. עבודה עם שכר גבוה בעיר. – זו דוגמה ל־_____

חלק ב' – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מהם "מכשולים מתערבים" לפי הקטע?

- ◯ א. גורמים שמושכים ליעד
- ◯ ב. קשיים שעומדים בין אזור המוצא ליעד, כמו מרחק ועלות
- ◯ ג. גורמי דחיפה באזור המוצא
- ◯ ד. חוקים שמעודדים הגירה

2 מהי "רשת הגירה"?

- ◯ א. מהגרים ראשונים מושכים אחריהם משפחה ושכנים
- ◯ ב. רשת חברתית באינטרנט
- ◯ ג. מפה של גבולות
- ◯ ד. מערכת טיסות

3 במדינה עם ילודה נמוכה מאוד, מה עשוי להיות המקור העיקרי לגידול האוכלוסייה?

- ◯ א. ריבוי טבעי גבוה
- ◯ ב. הגירה יוצאת
- ◯ ג. מאזן הגירה חיובי
- ◯ ד. עלייה בתמותה

4 איזו מסקנה נכונה לגבי הנתון של 3.7%?

- ◯ א. רוב בני האדם הם מהגרים
- ◯ ב. ההגירה ירדה בעולם
- ◯ ג. האחוז גבוה מאוד
- ◯ ד. רוב בני האדם חיים בארץ שבה נולדו

5 כיצד מסביר המודל את ההחלטה להגר?

- ◯ א. שקלול של דחיפה, משיכה ומכשולים
- ◯ ב. רק לפי מזג האוויר
- ◯ ג. רק לפי המרחק
- ◯ ד. רק לפי השפה

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

		נכון	לא נכון
1	לפי הקטע, ההחלטה להגר תלויה רק בגורמי המשיכה.		
2	הגירה בין מדינות שכנות באותה יבשת היא נפוצה.		
3	מאזן ההגירה והריבוי הטבעי יחד קובעים את גידול האוכלוסייה.		
4	הטלפון החכם הקטין את ההגירה כי אנשים מסתפקים בשיחות.		

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 נתחו מקרה דמיוני: צעיר מכפר שבו הייתה בצורת שוקל לעבור לעיר גדולה במדינה אחרת. ציינו שני גורמי דחיפה, שני גורמי משיכה ושני מכשולים מתערבים, והעריכו מה יחליט.

2 האם מאזן הגירה חיובי תמיד טוב למדינה? כתבו טיעון מנומק עם שני צדדים.

התחילו כך: מצד אחד... מצד שני... לדעתי...

3 השוו בין הגירה בעת העתיקה להגירה היום: מה דומה ומה השתנה?

אתגר חוקרים

ראיינו שלושה אנשים במשפחה או בשכונה שהיגרו (מדינה אחרת או עיר אחרת). לכל אחד מפו: אזור מוצא, אזור יעד, גורמי דחיפה ומשיכה, סוג ההגירה ומכשולים. סכמו בטבלה והסיקו: אילו גורמים חזרו הכי הרבה?

כרטיס יציאה – הגירה: גורמים וסוגים

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1. מהו מכשול מתערב? תנו דוגמה.

2. הסבירו במשפט מהי רשת הגירה.

3. מה משמעות הנתון 3.7%?

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה